

کارآفرینان، موانع و راهکارهای اجرایی

بر اساس بررسی هایی که توسط دفتر تحقیقات وزارت تعاون صورت گرفته است، توجه به تجمیع و گردآوری و استفاده از سرمایه های خرد به عنوان یکی از راهکارهای ایجاد اشتغال و کاهش تصدی گری دولت و استفاده از مشارکت مردمی در بسیاری از کشورهای اروپایی مورد توجه واقع شده و توسعه تعاونی ها و نقش انکار ناپذیر مردم در اداره مؤسسات اقتصادی کوچک ثمرات قابل توجهی نیز در بر داشته است.

● ژاله منبری

توجه به اهمیت و نقش مؤسسات کوچک کارآفرین با هدف تجمیع سرمایه های خرد و اندک و استفاده حداکثر و بهینه از نیروی کارآمد و تجهیزات و مواد، همواره یکی از دغدغه های دولت ها و نظام های اقتصادی است.

کاهش حجم فعالیت های اجرایی و اقتصادی دولت - عدم تمرکز - کاستن زمینه های انحصارات دولتی و ایجاد رقابت در بازار کار و سرمایه و استفاده مناسب از نیروهای انسانی و بکارگیری سرمایه های کوچک از عوامل اساسی نگرش دولتها به بسط فعالیت شرکت های کوچک کارآفرین می باشد.

پیشینه توجه به این بخش توانمند اما گمنام و کمتر تأثیرگذار در چرخه اقتصادی کشور به صورت منسجم و فعال به پس از پیروزی انقلاب و بروز موج فزاینده نیروهای جویای کار باز میگردد که به علت

تعطیل شدن برخی از شرکتهای بزرگ خصوصی و شرکتهای خارجی تعداد زیادی از کارکنان اخراج و ابتدائاً بحران بیکاری و سپس زمینه های اشتغال فارغ التحصیلان جویای کار را موجب گردید. در سال ۱۳۵۸ آئین نامه اجرایی تشکیل مراکز گسترش خدمات تولیدی و عمرانی بر اساس طرح ایجاد اشتغال جهت فارغ التحصیلان بیکار مصوب گردید. آئین نامه مذکور جذب افراد بیکار در زمینه های تولیدات کشاورزی - دامداری - مواد اولیه - قطعات مورد نیاز صنایع و خدمات عمرانی را به منظور کاهش وابستگی و خروج از سلطه مورد تاکید قرار داد و مجری طرح مذکور وزارت کشور و استانداریهای سراسر کشور بودند.

افراد مشمول طرح های مراکز گسترش را فارغ التحصیلان فاقد سابقه کار و یا دارای سابقه کار کم تجربه با تخصص کم تحصیلاتی در مدارس و دانشگاهها و افراد کم سواد یا بیسواد دارای تجربه و تخصص

تشکیل می دادند و از محل اعتبارات ویژه ای که جهت این امر در نظر گرفته شده بود، در خصوص تشکیل شرکتهای تعاونی باهدف ایجاد اشتغال در مراکز گسترش اقدامات لازم صورت گرفت و تسهیلاتی نیز به تعاونیهای متشکله تخصیص یافت.

در این رابطه، در بخش آموزش مراکز مذکور نیز کلاسهای ویژه ای در زمینه امور شرکتهای تعاونی - موارد تخصصی علمی و عملی در زمینه های مورد نیاز و ایدئولوژی تشکیل به اعضای تعاونیها و متقاضیان ایجاد شرکتهای تعاونی آموزش داده می شد. مراکز مذکور تا سال ۱۳۷۱ و تا هنگام تاسیس وزارت تعاون به فعالیت خود ادامه دادند، و بعضاً منشا اثرات مثبتی نیز در زمینه ایجاد اشتغال از سرمایه های خرد و تشکیل تعاونیهای تولیدی، عمرانی، و خدماتی گردیدند. لیکن مشکلات حقوقی و اجرائی در تمام طول مدت خدمت مراکز مذکور همواره ایجاد موانع عدیده ای را نمود که ذیلاً به بخشی از آنها اشاره میگردد:

۱- ازوم تصویب قوانین و ضوابط لازم در جهت تامین زمین و نهاده‌های مورد نیاز جهت احرای طرحها

۲- عدم وجود معافیت و تخفیف‌های، مالیاتی جهت این قبیل شرکتها.

۳- عدم تأمین خدمات اجتماعی و بیمه مناسب جهت شاعلان در شرکتهای مذکور

۴- بیمه اموال و وسایل

۵- عدم اولویت تخصیص مصالح و لوازم ساختمانی

۶- نارسائی مقررات مربوط به روابط کار و دستمزد

۷- عدم وجود ضوابط لازم برای خرید تولیدات و خدمات شرکتهای مذکور

اجرای طرح اشتغال فارغ التحصیلان بیکار که متعاقباً گروههای کثیری از افراد جویای کار را در شرکتهای تعاونی مذکور گردآوری نمود، چهره و قالب شرکتهای کوچک کارآفرین و ویژگیهای این قبیل شرکتها به شرح ذیل ترسیم می‌نماید:

- ۱- فقدان سرمایه کافی
 - ۲- عدم امکان ذخیره سازی مواد اولیه با توجه به عامل ۱
 - ۳- مسائل ویژه موجود در جریان تولیدات و فروش
 - ۴- موارد مربوط به شیوه تولید و ابزار آلات
 - ۵- مشکلات مربوط به روابط کار و دستمزد
 - ۶- شیوه مدیریت و اداره کارگاه
 - ۷- کمبود نیروهای متخصص در سطوح مدیریتی و کارگری
- علیرغم مشکلات و موانع ذکر شده نقش شرکتهای کوچک کارآفرین در توسعه اقتصادی مشروط به شرکتهای مذکور و با امکان بروز خلاقیتها و استعدادهای کار آفرینان در صحنه اقتصادی انکار ناپذیر است و در این راستا می‌توان با بهره‌گیری از تجارب تشکیل تعاونیهای مراکز گسترش و توجه ویژه به کاستیها و مشکلات به الگوی مناسبی دست یافت.

نقش شرکتهای کوچک کارآفرین در توسعه اقتصادی

۱- شرکتهای کوچک ضمن صرفه

جویی در مصرف سرمایه موجب به وجود آمدن سرمایه‌هایی خواهند شد که به صورت متصل به بدنه اصلی، خود نیز عامل کارآفرینی می‌گردند.

۲- سرمایه‌گذاری در کارگاههای کوچک مدت لااقل در یک دوره کوتاه مدت بیشتر از کارگاههای بزرگ ایجاد شغل خواهد کرد. این کارگاهها کار و سرمایه را در حدودی که به آنها از نزدیک دسترسی دارند مورد استفاده قرار می‌دهند در حالیکه این وضعیت برای کارگاهها و صنایع بزرگ وجود ندارد.

۳- شرکتهای بزرگ برای اداره امور خود نیازمند مدیریت - کنترل و تعداد زیادی کارمند، تکنیسین، حسابدار غیره می‌باشند، در حالی که در کشورهای کمتر توسعه یافته مشکل سرمایه و نیروی متخصص وجود دارد. لذا در کارگاهها و صنایع کوچک صرفه جویی بیشتر ممکن است در

سرمایه و کارمند بسیار با اهمیت باشد، هر چند نقش تخصص و تجربه را در اداره بهینه این قبیل شرکتها نمی‌توان از نظر دور داشت.

اشکال مختلف حمایت از کارآفرینان

- ۱- ایجاد تشکیلات حمایتی مرکب از کار آفرینان مانند اتحادیه‌ها و انجمن‌های صنفی.
- ۲- استفاده از اعتبارات خاص بودجه در جهت کمک به تشکیلات مذکور.
- ۳- اعطاء امتیازات به کارآفرینان.
- ۴- به وجود آوردن زنجیره تولیدات و خدمات کارآفرینان در محدوده خاص.
- ۵- به وجود آوردن سرویس‌ها و امکانات و تجهیزات خاص در اطراف شرکتهای کارآفرین.
- ۶- بازاریابی جهت تولیدات و خدمات کارآفرینان.
- ۷- افزایش سطح علمی و فنی نیروهای

از جمله اهم سیاست‌های اشتغال در کشور آلمان توسعه فرهنگ خویش فرمایی با اولویت دادن به بخش تعاون، توجه به آموزش دو گانه تئوری و عملی و توسعه و گسترش کمی و کیفی آموزشهای شغلی، انطباق آموزش با بازار کار و توجه به رشته‌های جدید و عنایت به تغییر آموزش و آموزشهای تکمیلی می‌باشد.

هند - مرکز گسترش انستیتو صنایع کوچک
اندونزی - اداره مرکزی صنایع کوچک
فیلیپین - کمیسیون صنایع کوچک و
متوسط
مالزی - شورای مشورتی توسعه صنایع
کوچک
کره جنوبی - مراکز صنایع کوچک

بر اساس بررسی‌هایی که توسط دفتر تحقیقات وزارت تعاون صورت گرفته است، توجه به تجمیع و گردآوری و استفاده از سرمایه‌های خرد به عنوان یکی از راهکارهای ایجاد اشتغال و کاهش تصدیی گری دولت و استفاده از مشارکت مردمی در بسیاری از کشورهای اروپایی مورد توجه واقع شده و توسعه تعاونی‌ها و نقش انکارناپذیر مردم در اداره مؤسسات اقتصادی کوچک ثمرات قابل توجهی نیز در بر داشته است.

به عنوان مثال از جمله اهم سیاست‌های اشتغال در کشور آلمان توسعه فرهنگ خویش فرمایی با اولویت دادن به بخش تعاون، توجه به آموزش دو گانه تئوری و عملی و توسعه و گسترش کمی و کیفی آموزشهای شغلی، انطباق آموزش با بازار کار و توجه به رشته‌های جدید و عنایت به تغییر آموزش و آموزشهای تکمیلی می‌باشد.

هر چند اهمیت و نقش شرکتهای کوچک کارآفرین با توجه به انگیزه فردی و اجتماعی و آثار مثبت بر آن، ویژگیهای مالی و ساختاری، مساعدت به مصرف‌کنندگان و دریافت‌کنندگان خدمات و تولیدات، ایفای نقش عمده در صادرات و مهم‌تر از همه ایفای نقش مشارکتی مردم در اداره اقتصاد کشور انکارناپذیر است، لکن در تأثیرپذیری و الگوگیری از نمونه‌های مختلفی که با سیستم‌های گوناگون اقتصادی وجود دارند قطعاً توجه عمیق و ویژه به ساختار اجتماعی و اقتصادی و بافت فرهنگی جوامع مورد بررسی و وجوه افتراق و اشتراک آنان ضروری است و بر این اساس پیشنهاد می‌گردد در مورد نقش و جایگاه تشکیلات مختلفی که در ایران به صورت گوناگون خصوصی و تعاونی

الخصوص با عنایت به همسویی نسبی فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی این قبیل کشورها با یکدیگر ضروری است علیرغم تنوع کشورهای مذکور از نظر وسعت، جمعیت، میزان صنعتی شدن، سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی و نوع حاکمیت سیاسی، سیاستهای متخذه در جهت توجه به کارآفرینان کوچک را می‌توان در دو گروه عمده مدل‌های برنامه ریزی شده و اقتصاد آزاد و دسته بندی کرد:

- در مدل‌های برنامه ریزی شده، سیاستگزاری عمدتاً در جهت بالا بردن میزان اشتغال و تولید است و صنایع کوچک در این کشورها از نظر تأمین مواد خام، بازاریابی، تأمین اعتبارات مورد لزوم، آموزشهای فنی و امکانات اولیه و تسهیلات از جانب دولت حمایت می‌شوند و بسیاری از این خدمات به رایگان صورت گرفته و یا با یارانه‌های بالا تأمین می‌گردند.

- در مدل‌های اقتصاد آزاد عمدتاً شیوه اصلی بر عدم کمک مستقیم به شرکتهای کوچک است. در این مدل اعتقاد به عدم توانایی نیروهای بازار و گرایش برنامه ریزان این کشورها به سمت کشورهای بزرگ صنعتی، تولیدی و خدماتی به صورت غیر مستقیم بهترین کمک به صنایع و شرکتهای کوچک در جهت خود اتکایی و رشد و شکوفایی آنان تلقی می‌گردد. با این وجود لکن تسهیلات اعتباری شرکتهای کوچک را نیز مانند سایرین در همه حال منتفع می‌نماید. یادآوری این نکته نیز ضروری است که حمایت از شرکتهای کارآفرین و صنایع کوچک در برخی از کشورهای آسیایی تحت نظارت سیستم متمرکز دولتی و تحت عناوین ذیل صورت می‌گیرد:

کارآفرین از طریق آموزشهای مستمر و غیر مستمر توجه به شرکتهای کوچک کارآفرین در صحنه اقتصادی سایر کشورها.

- به باور بسیاری از اقتصاد دانان دنیا فردای صنعت جهان در اختیار صنایع کوچک و متوسط است زیرا که روشهای سرمایه بر و کار بر دیگر توان اقدامات رقابت انگیز در سطح جهان را ندارند و تولید انبوه نیز به زودی منسوخ و شیوه مسلط تولید بر دانش - اطلاعات و سفارش خواهد بود.

لذا با این نگرش بسیاری از کشورهای جهان و مخصوصاً کشورهای آسیای شرقی تلاش همه جانبه‌ای را برای حمایت از شرکتهای کوچک و متوسط کارآفرین به کار بسته‌اند.

در جهت چگونگی اتخاذ سیاستهای مناسب حمایت از کارآفرینان قطعاً بررسی تجارب کشورهای مجری طرحهای حمایت از شرکتهای کوچک، تسعین و تسبیب سیاست‌های اقتصادی مشخص در جهت توسعه صادرات صنایع و خدمات شرکتهای کوچک و متوسط، رفع مشکلات اقتصادی و مضایق و حذف روشهای غیر ضرور و مشکل ساز ایجاد و انطباق ضوابط اقتصادی با مصالح اجتماعی و فرهنگی جامعه ضروری است.

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه صنایع کوچک و شرکتهای کارآفرین در مرکز تحولات فزاینده توسعه قرار دارند و نهادهای بین المللی تا حدودی درگیر مسائل توسعه صنایع کوچک و تسناب سیاست‌های موجود در رابطه با این صنایع به ویژه در کشورهای آسیایی بوده‌اند.

لذا توجه به تجارب و برنامه‌ریزی‌های کلیدی کشورهای آسیایی و شاخص، علی

تحقق برابری جنسی در زمینه مشارکت اعضای تعاونی را به اجرا در آورده است، معرفی می‌نماید. این تعاونی، نخستین تعاونی است که برنامه زمان بندی شده فعالیت خود را ارائه داده و در مجمع عمومی ژوئن سال ۱۹۹۹ به تصویب رسانده است.

۳- شبکه سیکاتسوشا

(Seikatsusha)

حل مسائل مربوط به جنسیت، بدون بهبود شرایط کار و آگاهیها و فعالیتهای مرتبط با نقش تقسیم جنسی، بسیار مشکل است. در این زمینه فعالیتهای خوبی انجام یافته است. در توکیو و کاناگاوا، زنان به عنوان اعضای شوراهای شهر و بخش انتخاب شده‌اند و توسط شبکه اعضای تعاونی‌ها حمایت شده‌اند.

این جنبش را زنان شاغل در تعاونی‌هایی که در زمینه نگهداری مواد غذایی و نیز زنان عضو تعاونی‌های کلوب سیکاتسو، به وجود آورده‌اند.

شبکه سیکاتسوشا شیوه زندگی زنان را از جنبه‌های مختلف بررسی و سیاستهای لازم را بر اساس اطلاعات جمع آوری شده تنظیم می‌نماید. در سال ۱۹۹۵ کلیه ۵۴ کاندیدای زن، در نقاط مختلف کلان شهر توکیو برگزیده شدند. این نهضت، واگذاری نقشهای از پیش تعیین شده بر اساس جنسیت در خانواده‌ها و تعاونیها را تغییر خواهد داد.

تصدی گری دولت با توجه به برنامه سوم توسعه و واگذاری بخشی از فعالیت‌های شرکتی وابسته به دولت به تعاونی‌ها. ۱۲۰- حذف موانع و مشکلات اداری و اجرایی موجود در راه ایجاد و ادامه فعالیت شرکتیهای مذکور.

■ منابع و مأخذ:

- طرح اشتغال فارغ التحصیلان بیکار معذرت طرحها و بررسی‌های نخست وزیری - ۱۳۶۰.
- در خدمت صنایع کوچک - سازمان مرکزی تعاون کشور.
- بحثی در زمینه اشتغال و بیکاری - راهکارهای داخلی و خارجی برای ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری - دفتر تحقیقات وزارت تعاون.
- طرح مطالعاتی نقش صنایع کوچک و متوسط در توسعه صادرات کشور - وزارت صنایع
- طرح تحقیقاتی زمینه بانی اشتغال - اداره کل تعاون استان اصفهان.
- گزارش سومین کنفرانس وزیران تعاون در منطقه آسیا و اقیانوسیه درباره استراتژیهای همکاری دولت و تعاونی برای توسعه تعاونی‌ها - وزارت تعاون.

بقیه از صفحه ۲۶

عمل آید: (۱) کمک به تغییر ساختار اجتماعی، (۲) تغییر سیستم تعاونی در جهت تسهیل مشارکت اعضا، (۳) تغییر سیستم اشتغال تعاونی.

این تلاشها برای هر یک از تعاونی‌ها اهمیت بسزایی دارد، اما این سه جنبه فاقد ابعاد کمی می‌باشند.

اتحادیه‌های ملی و منطقه‌ای دارای اهداف کمی برای سال ۲۰۰۰ می‌باشند.

به عنوان مثال، میزان عضویت زنان در سمت عضو هیأت JCCI به ۲۵ درصد

خواهد رسید (هم اکنون ۱۸ درصد می‌باشد). این گزارش پیشنهاد می‌کند سهم زنان در این زمینه می‌بایست افزایش یابد و در این راستا، حمایتیهای لازم از تعاونی‌های اولیه به عمل آید.

گزارش مزبور، تعاونی‌های مصرف می‌کاوا در منطقه آیچی را به عنوان نمونه‌ای که طرحهای اجرایی به منظور

موجود هستند، ارزیابی و پژوهش ویژه‌ای صورت گیرد. هر چند بررسی‌هایی قبلاً در این خصوص انجام شده است که توجه به آنها می‌تواند بسیاری از نکات را در رابطه با تشکیلات مذکور روشن سازد.

بدین ترتیب موانع عمده نضج و توسعه شرکتیهای کوچک کارآفرین را بدین شکل می‌توان بیان کرد:

- ۱- وابستگی برخی از بخشها به ارز علی‌الخصوص در زمینه صنعت و عدم امکان تأمین منابع مالی آن.
- ۲- کیفیت نسبتاً نامطلوب تولیدات و خدمات به علت عدم رعایت نکات فنی و عدم به کارگیری فن آوری مناسب.
- ۳- کمبود نقدینگی.
- ۴- افزایش روز افزون هزینه‌های تولید و خدمات.
- ۵- عدم وجود مدیریت منسجم و کارآ و نبود نظام برنامه ریزی مشخص.
- ۶- عدم انجام فعالیت‌های تحقیقاتی و مطالعاتی در زمینه چگونگی فعالیت و مشکلات و راهکارهای موجود.
- ۷- عدم دسترسی به مواد اولیه در برخی از صنایع کوچک.

راهکارهای پیشنهادی

- ۱- سرمایه گذاری جهت تربیت و آموزش افراد جویای کار در زمینه‌های مورد نیاز کشور.
- ۲- پیش بینی فرصت‌های شغلی در برنامه ریزی آینده با نگرش به عملکرد موجود.
- ۳- اختصاص تسهیلات بانکی با کارمزد اندک.
- ۴- همکاری در تأمین ماشین آلات، تجهیزات، مصالح و فن آوری.
- ۵- کمک به بازاریابی محصولات تولیدی و خدماتی.
- ۶- برنامه ریزی در جهت به کارگیری مدیریت علمی و تخصصی در واحدهای صنعتی.
- ۷- طراحی و اجرای برنامه‌های عملیاتی برای توسعه صادرات.
- ۸- آموزش مستمر نیروهای شاغل.
- ۹- تشکیل تعاونی‌های تولید کالا و خدمات با ترکیب مناسب و کارآ در جهت کاهش

